

فعلي كه انسان را تا پايان عمر دچار اخلاق مي‌كند

بررسی روانشناختی تنبیه بدنی در رفتار اجتماعی دانش‌آموزان

لیلا محرابی

انسان در ادوار گوناگون زندگی، چه در دوره خردسالی و نوجوانی و چه بزرگسالی و پیری (اعم از زن و مرد) در معرض ارتکاب فساد و شر و بدی قرار داشته و همواره خطر رفتارهای ناستودنی اخلاقی وی را تهدید می‌کند. موجودی چون انسان- که از لحاظ شرافت و کرامت در تارک همه مخلوقات و پدیده های متنوع هستی قرار دارد و مقامی در خور را احراز کرده- از کمال نسبی برخوردار است. لذا هرگز نمی‌تواند خویشتن را از صفات و افعال ناستوده تبرئه کند و به اصطلاح تزکیه نفس نماید؛ (من خویشتن را تبرئه نمی‌کنم زیرا آدمی، انسان را سخت به کار بد و او می‌دارد و بدان فرمان می‌دهد). (سوره یوسف آیه ۵۲) پس بشر از لحاظ پاکی و ناپاکی و ارتکاب خیر و شر در درجات نسبی و مراحل متفاوت کمال و نقص قرار دارد. در موضوعات مربوط به تربیت کودکان، تنبیه بدنی از مباحثی است که موجب اختلاف نظر بین طرفداران و مخالفان تنبیه بدنی در امر تربیت گردیده است.

گروهی از کارشناسان تعلیم و تربیت با تکیه بر علوم روانشناسی، تنبیه را به روش‌های خشن و نامطلوبی توصیف کرده و با توجه به مشکلات و زبان‌های ناشی از این روش توصیه کرده‌اند تا هرگز به عنوان یک شیوه آموزشی مورد استفاده قرار نگیرد زیرا :

۱- موقتی بودن اثر تنبیه در کاهش رفتار نامطلوب

۲- ایجاد انزجار و نفرت در تنبیه‌شونده نسبت به تنبیه‌کننده

۳- ایجاد روحیه پرخاشگری در تنبیه شونده -۴ کودکان را ترسو بار می‌آورد و به وسیله تنبیه شخصیت کودک در هم شکسته می‌شود. در برابر این گروه دسته دیگری قرار دارند که تنبیه را برای رشد و یادگیری کودک امری واجب دانسته و آن را لازم و ضروری می‌دانند. واقعیت این است که هر کدام از نظرات ارائه شده از سوی موافقین و مخالفین چهره‌ای از حقیقت را داراست و نفی و اثبات مطلق هر یک به تنهایی، می‌تواند به انکار بدیهات امور ملموس بینجامد.

با این همه آشنایی با تعریف و مفهوم تنبیه از دیدگاه روانشناسی و علمای تعلیم و تربیت، بهتر است گفته شود که تنبیه عبارت است از: اعمال محرک آزردهنده به دنبال یک رفتار نامطلوب برای کاهش خطرات آن رفتار. در نظام تربیتی اسلام اصل تنبیه به معنی سازندگی و هدایت‌کننده کودکان یعنی دادن آگاهی‌های لازم و روشنگری و وعظ با تکیه بر فطرت است.

عواقب تنبیه بدنی

۱- کودک عادت می‌کند در برابر زور و قلدری بدون چون و چرا تسلیم شود و با این منطق خو بگیرد که قلدری پیروز است. هر وقت عصبانی شدم بزنی و باکی نداشته باش. ۲- تنبیه بدنی احیانا ممکن است در کودک نسبت به اولیا و مربیان عقده ایجاد کند و در برابر آنها حالت طغیان و سرکشی پیدا کند. ۳- کودک را ترسو می‌کند. به وسیله کتک شخصیت کودک درهم شکسته می‌شود و تعادل روحی او بر هم می‌خورد و احتمالا به بیماری روانی مبتلا می‌گردد -۴ دانش‌آموزان را دروغگو بار می‌آورد. -۵ دانش‌آموزان را به تملق گویی و ریاکاری سوق می‌دهد. ۶- در کودک افسردگی و بیماری‌های عصبی و در برخی موارد موجب خودآزاری می‌شود.

دیدگاه اسلام در مورد تنبیه

از دیدگاه اسلام تشویق مقدم بر تنبیه است و تنبیه با رعایت موازین اسلامی کار بسیار دشواری است و هر کس از عهده آن برنمی‌آید. در اسلام معمولا از تنبیه تنها در آن هنگام که دیگر شیوه‌های سازنده و هدایت کننده موثر واقع نشود، در صورت ضرورت، همانند دارویی به همان میزان می‌توان بهره گرفت.

رسول اکرم (ص) می‌فرماید: (کودکان را دوست بدارید و با آنها رحیم و مهربان باشید.) در جایی دیگر می‌فرماید: (نسبت به کسی که به او تعلیم می‌دهید و نسبت به کسی که از او علم و ادب می‌آموزید، نرم و ملایم و مهربان باشید. از آن حضرت نقل شده است: (در تعلیم و تربیت مدارا کنید و سختگیری ننمایید زیرا معلم دانشمند بهتر از سختگیر می‌باشد.)

پیشنهادات

- ۱- جهت پیشبرد اهداف آموزش باید به خانواده مخصوصا مادران در زمینه اصول تعلیم و تربیت آموزش ویژه ارائه گردد.
- ۲- والدین و معلمان و کسانی که به کار تعلیم و تربیت کودکان می‌پردازند. از تنبیه به عنوان آخرین حربه استفاده کنند و در انجام تنبیه، شرایط سنی، عاطفی و اجتماعی کودکان را مدنظر قرار دهند.
- ۳- محیط مدارس با توجه به ذوق و علاقه به همکاری و همفکری دانش‌آموزان طراحی شود.
- ۴- معلمان سعی کنند محیط آموزشی را طوری طراحی کنند که کودکان احساس آرامش کرده و با همدیگر همکاری و همیاری نمایند و اعتماد به نفس در آنها ایجاد گردد.
- ۵- والدین و معلمان سعی کنند از تنبیه بویژه تنبیه بدنی حتی در موارد استثنایی آن هم استفاده نکنند تا موجب بروز اختلال رفتاری کودکان نشوند.

منابع:

- ۱- مجوزی، دکتر عبدالله چرا تنبیه، چاپ دانا، ۱۳۷۲
- ۲- گنجی، حفره، روانشناسی عمومی، انتشارات بعثت، ۱۳۷۱
- ۳- شیرازی، گیتا، ماهنامه تربیت، شماره خرداد، سال شانزدهم، ۱۳۸۰
- ۴- شکوهی یکتایی، محسن، روش‌های تعلیم و تربیت اسلامی، نشر ایران، ۱۳۷۳
- ۵- کرم نوری، رضا، مردادی، علیرضا، روانشناسی تربیتی، نشر افست، ۱۳۷۰

منبع: روزنامه رسالت